

у НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 9. МАРТА 1896.

ПОЗОРНИШТЕ

ГОД. XXI.

БРОЈ 37.

УРЕЂУЈЕ А. НАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака у дану сваке представе, значе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно.

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Већ сам напред споменуо, да прилике у Немачкој нису биле повољне за наследнике Кротосове, али су тим повољније биле у Француској. Но те су се прилике тамо развиле не по грчком, него више по римском узору. Упада у очи, да се клакери у Француској и данас још зову *Les Romains* (Римљани), или у отменјем смислу и *Les chevaliers du Lustre* (каваљери, витезови од лустера), јер су обично у средњем паркету седели под лустером. Историјски се њихова појава може доказати тек од како је у француским позориштима удешен паркет са седиштима. Од тога времена клака је постала нека врста знања и љека радња која доноси доста прихода. Међу најзнатније поглавице француских клакера, који су стекли славе и богатства, спадају нарочито двојица из прве трећине нашег столећа, чија су имена до нас дошли, а то су господе Сотон и Порше (*Sauton* и *Porcher*). Сотон је године 1820. основао у Паризу друштво за осигурање драматских успеха под именом: „*L'assurance des succès dramatiques*“ и довео је цео тај неупутни и опаки посао у неку одређену систему. Ако је који глумац хтео да буде примиљен, послао је за то прописану своту у звање, које се звало „*soigner l'entrée*“ (бригу водити о примању); ако је желео, да му такмач буде изваждан, онда је платио под типулом *pour empêcher la vogue* (да се стане на пут успеху). Посао клаке у опште звао се *faire toursser* (претерано хвалити) или *échauffer la salle* (занети дворану т. ј. публику).

Било је у клаки и пододељака код Француза, као: *le tapageur* (викач), који при најмањем поводу најжешће аплаудује; *le connaisseur* (зналац), који обично седи на скучим седиштима, па одобравајући мрмља неке речи, зна-

стихове на пузут, оближим гледаоцима обраћа пажњу на лепоте спева или игре, или прича и занимљиве ствари из живота глумца; *le rieur* (који се смеје), који се поводом најпростије шале или досетке тако слатко смеје, да нехотице и своје суседе на смех наведе; *le pleureur* (који плаче), који вала то исто плачем или тронућем да постигне; *la chatouilleur* (који дражи и паска), који пре почетка комада и међу чиновима треба суседе љубазно да расположи нуђењем бурмута, бонбона, позоришног листа и да их згодном зајавом одржи у добром расположају; *le chauffeur* (загревач), који обдан пред свима позоришним објавама застаје и, кад се скуни више људи, усхићено кличе: „А, данас је дивно, парче, морам ићи да га видим биће препуно позориште,“ — или: „Н. Н. правп је анђео!“, који у каванама повољне рецензије на глас чита ц. д.; најпосле *le bisseur* (који тражи да се што понови), а тај има задатак да неуморно виче: на ново!

Све су то смешне ствари и човек би се могао на то смејати, али, озбиљно узевши, све је то исто тако смешно као и одвратно, па и за одбацивање, те би човек свима тим појединим преступницима и изобличитељима уметности могао са Шилером довикнути: „Човече, ти се бавиш жалосним занатом!“ Срећом тај занат код нас није развијен и ми се надамо, да никад неће ни доћи до развоја. Али је тај посао у Француској удешен био, као неко знање и наука. Једна француска књига има оваки напис: „*Mémoires d'un claqueur, contenant la théorie et la pratique de l'art des succès etc. par Robert Castel, ancien chef de la compagnie des assurances dramatiques, chevalier du Lustre, commandeur de l'ordre du*

Battoir, membre affilié de plusieurs sociétés claquantes etc. Paris. Constant-Chantpie. 1829. in 8.“ (Успомене једног тапиџача (клакера) у којима се налази теорија и практика о вештини за успех и т. д., написао Роберт Ка-

тел, стари поглавица друштва за драмско осигурување, каваљер од лустера, витез реда од шратљаче, примљени члан вишег друштава за тапиџање и т. д. Париз. 1829.)

(Свршиће се)

ЖИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Задушне жене, шаљива игра у четири чина, написао Адолф Ларонж, превео Милан А. Јовановић.)

Скоро не памтим да је новкомад са једром и здравом тенденцијом тако дошао à propos или као што наш свет каже као наручен, као ове Ларонжове „Задушне жене.“ Мени се чини, да га од мајушних Савићевих „Фрише Фире“ амније ни било таква, а тому већ има добрих седамнаест година. Са „добротворством“ или, да преводиоцу дадем за право, са задушвошћу у неком модерном стилу и код нас се већ доста поодавно почeo терати абузус, бар толико поодавно, да се питома, добровамерна сатира одиста морала дочекати срдачном добродошлицом као нешто, чега треба ве само великоварошкињама Немицама него и паланчанкама Српкињама, да им вожже, како се само и на који начин даје апланирати сукоб међу дужностима им по божјој милости да не рекнем по неволji, и онима, које оне себи саме нешто мало и без невеље, дакле само моде ради, натоваре. Ово Хорацијево шутато nomine de te fabula narratur у овим је „Задушним женама“ овде у нас дошло до веслубене важности, какву је српски гледалац пре петнаест година узалуд тражио у иначе баш ваљаној „Очијој мази“ и пре десет година у исто тако ваљаном „Доктору Клаусу“ истога писца. Једно, што је на српској позорници одало свом приликом Ларонжов патернитет те дакле сестринство „Задушних жена“ са „Очијом мазом“ и „Доктором Клаусом“, јесте ова „Ver-mischung des Rührenden mit dem Lächerlichen, des Sentimentalen mit dem Burlesken“, коју у Ларонжа налази и хвали Павле Линдау, оцењујући му не са свим успели „Alltagsleben“. Мој бар сусед у паркету у неколико маха није могоа да угуши опаску од прилике овога смисла:

Та то није шаљива, то је више позоришна игра! Ја сам га на то подсетио, да је Ларонж и својом „Очином мазом“ највише још успеха постигао тим, што је мајсторски умео да стопи „mit dem Possenhafsten das Ergreifende und mit dem Komischen das Rührende.“ Дабогме да су у „Очијој мази“ и куплети своје придонели те је та његова умешност тако одскочила но за то се не може рећи, да је у „Задушним женама“ шептља, где ваља изазвати велик ефекат тим антитезама. Па онда се творац „Очије мазе“ издао у „Задушним женама“ још и тим, што није пропустио довести на позорницу дете, овде, до душе, већто већ одраслије, и то са јасним смером, да што већма гаве па ако треба и расплаче. Ма да се испаче потпуно слажем са Павлом Линдауом, да би у опште колико се може ваљало избегавати, да се деца доводе на позорницу, овде то не замерам Ларонжу ни најмање, а за што му то не замерам рећи ћу после, кад дође ред да се каже која и о приказу те том приликом споменем онога златног малишу, који је овде у нас био тај Ларонжов мал не рекох enfant terrible. Пре тога сам још рад да изнесем, ма и не са свим исприно, фабулу „Задушних жена“, шат ми пође за руком доказати „као нарученоност“ им за наше прилике.

У колу све самих дама виших кругова — ту је једна удовица тајнога саветника, једна генералица, једна „комерцијераторица“, једна банкарка и две „племените от“ — нашла се и жена кожара Мепсла, да у „Маријани“, добротворној задрузи Немица Берлинкиња, речју и делом поради у атар сиротињи. Ревносна та човекољубица уз ваљана и вредна, но у првом чину нешто сувише мало озбиљна мужа има и мала синчића, ком већ професори задају pensa domestica и правила за род латинских именица по трећој деклинацији, но њој није ни до дугмади на му-

јевљим кошуљама, које су, као што је опште познато, огледало женино, ни до синовљих лекција, њој је „шетња сва“ од „Маријане“ до „Народне кујне“ и обратно, као год оно Сулејчину Хатему од „драгане до драгане.“ Доброму Мепслу не остаје друго него да детету узме гувернанту, но а да би Ларонж што сигурније дошао до смера, мора та гувернанта бити млада и лепа те у Мепловиће изазвати љубомору. Задругарка се параси најпосле и Брунхилде, коју су јој наменили да приказује у живој слици у атар сиротињи, па скрушену и покажнички савија кући са чврстом и непоколебивом наканом да од сад посље сваког прања савесно прегледа мужевље кошуље а детету свом да буде и права мати и гувернанта и све и сва.

То тако буде у Меплових.

Али осим тога романа у Меплову дому са срећним завршетком има у „Задушним женама“ још један роман, којем је завршетак исто тако срећан а позорница му дом пензијонованог мајора Родека, јунаци му пак сам домаћин и власпитачица његове ћерке, обое колико већ одмакли у годинама толико ваљани и управо идејално честити. Зараза „добротворности по што по то“ није могла а да не сврати и у кућу мајорову и ту је до читава делиријума довела мајорову сестру, удовицу тајнога саветника, тајко, да јој није био зазор сазвати у кућу свога, према њој и сувише гостољубивог брата сву „Маријаву“ на састанак и договор, кад јој брат није био код куће, па чак и његову спаваћу собу демеблирати и удесити за гардробу у тој прилици. Нешто то а нешто опет и неразложно сумњичење, изазвано настрљивим понашањем њена бекријаста сина према солидној власпитачици доведе њих две до озбиљна ранконтра, који фодулој саветниковици омрази даљи боравак у братовој кући а племениту и у правом смислу речи задушну Марту одведе пред олтар, да присегне вечиту верност мајору.

Уза та два романа, крај њих и око њих начетише се красне епизоде, уз главна лица, крај њих и око њих накупило се читаво коло онаква света, какав на позорницу доводи само вешт архитект, који уме да назида зграду без зачкољина те са непрекорном симетријом. „Задушне жене“ покрај похвалне своје тенденције, с којом тек час по, у сварљивим дозама, излазе на среду, забављају да не могу боље. А куд ће више?

О приказу хтео не хтео морам говорити,

јер сам рекао, да ћу казати коју. Па ево региструјем да су глумили Ружић (мајор Родек), Драгиња Ружићка (удовица саветниковица), Милка Марковићка (Мепловица), Тинка Љукићка (васпитачица Марта), Добриновић (у улоги ванредно комичне фигуре, звао се канди Хуберт а био по главном занимању кожарски спомоћник, по споредном задужно трчкало код „Маријане“, но ово само „принципалици“ за љубав), Спасић (Мепсл), Тодосић (као небично успео фуриршиц мајоров) и Марковић (син удовице саветниковице) и то сви са оним неким премијерским свенчаносним расположењем. Глумили су ето све сами опробани и то још с највећом вољом па ипак нису могли да „начине безопасним“ такмаци једног, који дође да им тога вечера отме ако не баш све а оно зацело голему већину свежега ловорја. Био је то онај златни малиша, онај умиљати Тодосићев Драга, што се као маторац каваширо по позорници као по дејчјем сигралишту готово кроз све други чин, за који је ваљало научити добра три табака а уз то и добро пазити како што покаже „чика Добриновић“ па добро утүвити. Бистро је то и мило дете, тај мали Драга. Шта ли је само мислио, кад је иза завесе чуо, како га сви зову да се појави, и кад је после онако чудећи се погледао у свет пред собом? Да ли је у детињству души заслутио, да ће некад самосвесно и с поносом смети примати такве овације као трибут, који му припада по заслуги? Дочекао, да Бог да, то!

Г.

ПОЗОРИШТЕ.

(**Нова ирска опера.**) Ових је дана у Лондону певала с великим успехом нова ирска опера професора Вилерса Стенфорда: „Shamus O'Brien.“ Публика и критика је делом у велико задовољства. Опера има лепих напева, који подсећају на народну музiku или из богатог врела пучких ирских попевака је само једна у правом свом облику унета у оперу. Обрада је уза све народни значај уметничка.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа).

У ведељу 10. (22.) марта: „Балканска царица.“ Драма у 3 чина, с певањем написао Никола Ј., с одобрењем песниковим за позорницу удесио А. Хаџић, музика од Х. Дубека. (Представа за народ с обаљеним ценама.)

Издaje управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ,

42. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. у претплати 24.

У Новоме Саду, у суботу 9. (21.) марта 1896:

КИР ЈАЊА.

Шаљива игра у 3 чина, написао Јован Стерлја Поповић. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Кир Јања, тврдица	— — —	Добриновић.	Мишић, натарош	— — —	Поповић.
Јуца, жена му	— — —	Д. Васиљевићка.	Кир-Дима, трговац	— — —	Васиљевић.
Катица, ћерка му од прве жене З. Буришићева.			Петар, слуга код Кир-Јање	— — —	Душановић.
Збива се у Кир-Јањиној кући.					

ПРЕ ТОГА:

ПАРТИЈА ШИКЕТА.

Шаљива игра у 1. чину, по Фурнјеру и Мајеру, превео Ф. Оберкнегевић. — Редитељ: Лукић.

ОСОБЕ:

Шваје Ронферије	— — —	Ружић.	Мерсије, пре тога трговац	—	Лукић.
Анатол, син му	— — —	Спасић.	Ружа, ћерка му	— — —	Ј. Весићева.
Збива се у Шарлизу, у Мерсијеровој кући.					

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковнице свираче ове комаде: 1. „Bienenhaus“. Марш од Шнајдера. — 2. „Die Heerschau“. Потпур, од Сајферта. — 3. „Oh, sag' es noch einmal.“ Песма, од Фишера. — 4. „Пролетња идола,“ од Фишера.

У недељу 10. (22) марта: „Балканска царица“. Драма у 3 чина, с певањем, написао **Никола I**, с одобрењем песниковим за позорницу удесно А. Хадић, музика од Х. Дубека.
(Представа за народ с обаљеним ценама.)

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9 — 12 пре подне, од 3 — 6 после подне и после на каси.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{4}$ сахата.